

Kalle Seppä

Antonio Negri ja työväen autonomia

Operaismo-suuntauksen historia

Imperiumin kirjoittajakaksikosta Antonio (Toni) Negri toimi 1960- ja 1970-luvulla italialaisessa politiikassa operaismo- ja autonomia-suuntauksissa, jotka molemmat korostivat työväenluokan itsenäisyyttä valtiosta ja puolueista. Operaismen historian tarkastelu auttaa hahmottamaan niitä teoreettisia ja käytännöllisiä polkuja, joiden kautta Negri on kulkenut, sekä ymmärtämään, millä tavoin *Imperiumi* on osa operaismen (ja autonomian) ajatteluperinnettä.

1960-luvun tapahtumien sisältö löytyy operaistisen tulkinnan mukaan työstä kieltäytymisestä. Autoritaarisuuden vastustaminen, joka oli niiden vuosien keskeisin konfliktiin ilmenemismuoto, on viime kädessä työn ja sen organisaation tuottamien kärsimysten vastustamista.

Vuosi 1968 on käännekohta, josta alkaa poistuminen teollisesta yhteiskunnasta ja siirtyminen kohti postmodernia aikaa. Historiaan on astumassa uusi tuotantovoima, joka on yhtä riistetty kuin perinteinen työläisten fyysinen työvoima ja jonka sisältö ovat osaaminen, äly ja kommunikaatio.

Opiskelijat ovat tietoisia omasta proletarisoitumisestaan. Samanaikaisesti perinteisten tehtaiden työläiset kokevat paloittelun linjatyon täysin vieraaksi. 1960-luvun filosofisessa kontekstissa elää kolme marxilaista tulkintamallia:

1. Humanistinen (tai Frankfurtin koulukunnan) marxismi. Se korostaa Karl Marxin töiden humanistisia aspekteja. Suuntaus korostaa Marxin tuotannon jatkuvuutta suhteessa Hegeliin.

2. Strukturalistinen ja althusserilainen suuntaus, joka keskittyy Marxin työssä *Pääomaan* ja sen epistemologiseen murtumaan suhteessa Hegeliin.

3. Operaistinen suuntaus, joka saa perustansa Marxin *Grundrisse*-kirjasta ja korostaa erityisesti luokkarakenteen ja *general intellectin* ("yleisen älyn") kategorioita ja joka valmistee siirtymää kohti jälkimarxilaista aikaa.

Frankfurtin koulukunta lähtee liikkeelle nuoren Marxin tuotannon keskeisimmästä käsitteestä eli vieraantumisesta. Käsite kuvaa työläisen

suhdetta oman työnsä tuloksiin, työn, joka kapitalistisen tuotannon piirissä on vieraantunut.

Ongelmallista tulkinnassa on se, että se viittaa käsitykseen alkuperäisestä, vapaasta ihmiskunnasta, jolla

” Operaismo poikkeaa paljon myös siitä 1960-luvun aikana kehittyneestä marxisti-leninistisestä näkemyksestä, joka yritti siirtää kansainvälisen luokkataistelun keskipisteen maailman periferiaan. Operaistinen näkökulma on täysin erilainen. Ristiriita ei ole maailman maaseudulla vaan tehtaissa, joissa kapitalismi on saavuttanut korkeimman kehityksen ja joissa pääoman rakenne on yhä konevaltaisampi.”

on yhtenäinen sidos oman työnsä tuloksiin.

Italialainen operaismo-suuntaus perustaa taas inhimillisyyden luokkasuhteisiin. Sen aktiivit väittävät, että juuri sen vuoksi, että työläisten elinolot ovat epäinhimillisiä, on mahdollista perustaa vapaiden ihmisten yhteisö, joka on riippumaton pääomasta. Hyvin varhaisessa vaiheessa vieraantuminen korvataan sanalla ulkopuolisuus. Työläiset voivat muuttaa vieraantumisen aktiiviseksi ulkopuolisuudeksi työstä kieltäytymällä.

Operaismo poikkeaa paljon myös siitä 1960-luvun aikana kehittyneestä marxisti-leninistisestä näkemyksestä, joka yritti siirtää kansainvälisen luokkataistelun keskipisteen maailman periferiaan. Operaistinen näkökulma on täysin erilainen. Ristiriita ei ole maailman maaseudulla vaan tehtaissa, joissa kapitalismi on saavuttanut korkeimman kehityksen ja joissa pääoman rakenne on yhä konevaltaisampi. Asetutaan työn näkökulmaan sen kehittyneimmällä tasolla, ja erityisesti asetutaan työstä kieltäytymisen näkökulmaan eli sen kumouksen tasolle, jota ihmiset tekevät tuotannolliselle rakenteelle, kun he kieltäytyvät uusintamasta sitä.

Raniero Panzieri

Raniero Panzieri, operaiston keskeinen ajattelija, korostaa ensimmäisten joukossa, miten työläisten taistelut ovat välittömästi poliittisia ja miten on kieltäydyttävä ay-vaatimuksien ja poliittisen organisaation tavoitteiden erottamisesta. Hän keskittyy tutkimaan teknologisia muutosprosesseja ja sitä, miten ne vaikuttavat erityisesti työväenluokkaan. Panzierista eteenpäin tulee taas mahdolliseksi ajatella, että ristiriita on työläisten autonomisessa sosiaalisuudessa, joka kasvaa tuotantoprosessin sisällä, mutta kääntyy sen despotismia vastaan vaikkakin haluaa nauttia sen kehityksen tuottamista rikkauksista.

Panzieri pyrkii osoittamaan, miten tuotantovoimat ovat pääoman muokkaamia ja miten niistä siksi ei voi syntyä kumouksellista ristiriitaa. Ristiriita löytyy sen sijaan siitä, että työväenluokka ei ole kapitalismin

kehityksessä objektiivinen elementti vaan kuljettaa mukanaan myös omaa autonomista subjektiivisuutta.

Mario Tronti

Mario Tronti lähtee liikkeelle samoista lähtökohdista kuin Panzieri: kapitalistisen kehityksen tärkein ristiriita ei ole kapitalistinen kehitys vaan tehdastyöläisten krooninen alistumattomuus luokkana. ”Olemme nähneet kehityksen siten, että ensin tulee kapitalistinen kehitys ja sitten työläisten taistelut. Se on virhe. Ongelma on käännettävä päällelleen, on muutettava etumerkki ja lähde alusta. Alku on työväenluokan taistelu. Kehittyneen kapitalismin aikakaudella pääoman kehitys on alistettu työläisten taisteluille, se tulee näiden jälkeen ja sen tehtävänä on asettaa taistelujen tasolle oma tuotannon poliittinen mekanismi.” (”Lenin Englannissa”, *Classe Operaia*, toukokuu 1964.)

Trontin ja Panzierin ajatukset eroavat kuitenkin siinä, että Panzierin mielestä autonomia on juurtunut työläisten spontaanin käyttäytymisen sisälle, kun taas Tronti tuo esille organisoituneen subjektiivisuuden: ”Työväenluokan oma spontaani strategia on olemassa sen omissa liikkeissä ja sen kehityksessä, kuitenkin puolueen on annettava niille ratkaisu, ilmaisu ja organisointi.” Tronti siis yhdistää työläisten spontaanisuuden ylityksen subjektiiviseen puolueen etujoukkoajatteluun. On huomattava, että puolue, josta operaistit puhuvat, ei ole institutionaalinen järjestö, vaan se on ennemmin käsitettävissä työväestön äärimmäisen hyökkäyksen väliin.

Myc Trontin mietinnöissä hyvin keskeinen kysymys on palkka. Hän lähtee liikkeelle perinteisestä marxilaisesta määritelmästä, jonka mukaan palkka on osa työläisten tuottamasta, työvoiman materiaalsen olemassaolon uusintamiseen tarvittavasta arvosta. Hän rikastuttaa tämän määritelmän sanomalla, että palkka on työläisten ja kapitalistien välisen loputtoman taistelun tulos. Tronti tiedostaa myös, että se on kaksiteräinen ase, koska palkan kautta kapitalisti

Kuvat: www.cultura_global_local_textos.blogspot.com.br/

voi kyetä jakamaan työläisiä tai tekemään heistä riippuvaisia itsestään.

Antonio Negri

Vuonna 1967 syntyy *Classe Operaia*n jäljiltä lehti, jonka nimi on *Contropiano* (Vastataso). Toimitus jakaantuu kuitenkin kahteen osaan. Toiset (mm. Tronti) valitsevat Italian kommunistipuolueen (PCI). Toinen osa (mm. Negri) valitsee puolueen, jota on rakennettava. Puoluekäsitteykset lehden sisällä eroavat siten, että Tronti näkee puolueen yhdistävänä tekijänä kapitalistisen kehityksen ja luokkapoliittikan välillä. Sen tehtävänä on siirtää työväestölle kehityksen poliittinen (eli materiaallinen) maksimihyöty. Toni Negrin mukaan taas puolueen avulla muretaan se tasapaino, jonka kapitalistinen komento rakentaa oman kehityksensä aikana. Puolueen tehtävänä on johtaa kaikki voimat yhteen kohtaan eli valtiota vastaan.

Negri on ensimmäinen operaisti, joka kirjoittaa valtiosta. *Contropianon* ensimmäisen numeron ”Kapitalistinen valtioteoria vuonna 1929: J.M. Keynes”-kirjoituksen mukaan 1900-luvun alkupuolen taisteluissa vuoteen 1919 asti työväestön etujoukko koostui työläisistä, joilla oli korkea ammattitaito. Pääoman oli eristettävä tämä etujoukko ja otettava haltuun sen teknologinen tietämys. Negri tulkitsee taylorismin välineeksi, jolla työprosessit paloitellaan tieteellisesti niin, että työläiset eivät enää hallitse niitä kokonaisuudessaan. Fordismilla taas synnytetään integroitu tuotantojärjestelmä, jossa työläisten työstä tehdään pelkästään teknologiasta riippuvainen muuttuja.

Fordismi kuitenkin vapauttaa työläisten älyn arvon tuottamisesta. Linjatyöstä tulee niin toistuvaa, että työläisten kollektiivinen äly voi keskittyä siihen elämän osaan, joka jää työn ulkopuolelle. Työväestö voi näin ollen muodostaa haluavaa yhteisöä, autonomista subjektiivisuutta.

Operaistit lähtevät tehtaille

Intellektuellien teoreettinen kehitystörää vuoteen 1968. Heidän pää-

töksensä ryhtyä taistelemaan käytännössä johti tuolloin Potere Operaio -järjestön muodostumiseen. Ensimmäiset kollektiivit muotoutuvat Padovassa, Venetsiassa, Modenassa, Bolognassa, Firenzessä ja Roomassa. Potere Operaio lähtee tehtaille. Lentolehtiset kertovat, että on kieltäydyttävä ammattiyhdistyksiä minimalismista ja puolueen poliittisesta abstraktista tasosta, josta työläinen ei paljon ymmärrä eikä oikeastaan välitä ymmärtää.

Potere Operaio ottaa omakseen työläisten spontaanin vaatimuksen samansuuruisista palkankorotuksista kaikille. Tämä periaate hyökkäsi voimakkaasti työn hierarkkisuuksiin, työntekijöiden välistä kilpailuhenkeä ja työn etiikkaa vastaan. Kesällä 1968 Potere Operaio taistelee Margheran petrokemian tehtaille ja voittaa ensimmäisen suuren taistelunsa: sama palkankorotus kaikille. Syksystä 1968 keväälle 1969 Potere Operaio jatkoi tehtaissa samoilla linjoilla. Monet ryhmät alkoivat kritisoida ryhmää ekonomistiseksi, koska se ei kiinnittänyt huomiotaan humanistisen marxismin, vallanoton tai kulttuurivallankumouksen suuriin teemoihin, vaan kiteytti ohjelmansa iskulauseeseen ”enemmän rahaa, vähemmän työtä”. ”Minimalistiset” tavoitteet saavat kuitenkin käyntiin keväällä 1969 taistelut Torinon Fiatin tehtaissa.

Fiatin kokemukset osoittavat, että kapitalismin korkeimmassa kehitysvaiheessa ei ole enää ajateltavissa leninististä etujoukkoa, joka vetää perässään massoja kohti vallan tuhoamista. Organisaation rooliksi tulee pelkästään kyky ennakoida tulevat kapitalistisen rakennemuutoksen siirrot ja työläisten taistelujen muotojen kehitys sekä synetetisoida nämä murrokset sanojen, käsitteiden ja tekojen avulla.

Leninistinen suunnanmuutos

Tammikuussa 1970 Potere Operaio kutsuu koolle ensimmäisen valtakunnallisen kokouksensa, jossa nousee yllättäen esiin haamu menneisyydestä: Lenin. Negrin mielestä Leninin opetus on siinä, että etujoukon puolue kykenee tuottamaan mur-
tuman ja aiheuttamaan subjektiivivi-

suuden harppauksen eteenpäin sekä murtamaan kapitalistisen valtion komentomekanismin keskittämällä spontaanit voimat tiettyyn vihollisen strategian pisteeseen.

Loppupäätelmät, jotka Potere Operaion aktivistit vetävät keskustelusta, ovat: ”Tänään organisaatiosta tulee strateginen elementti. Tämä tarkoittaa leninismien haltuunottoa, vallankumouksellisen kurinalaisuuden toteuttamista, jatkuvan ja keskitetyn strategian ja taktiikan käyttämistä. On ymmärrettävä, että jokaiseen kapitalismin kehityksen hetkeen on mahdollista sisällyttää työläisten murtuma, panna kapitalisti maksamaan enemmän kuin mitä kehitys pystyy heille antamaan, kääntä heitä vastaan voimana, järjestettynä työläisten väkivaltana, massaväkivaltana.”

Vuoden 1970 seminaarin jälkeen Potere Operaion kritiikin pääkohdat ovat spontanismi ja tehdaskeskeisyys. Spontanismin kritiikki on syvässä ristiriidassa koko operaismon tarinan kanssa. Tehdaskeskeisyyden kritiikki oli taas täysin oikeutettu: Potere Operaion piirissä oli ymmärretty, että siirtymä jälkiteolliseen yhteiskuntaan oli tapahtumassa.

Käytännön taisteluissa keskitetty organisaatio erotetaan toiminnallisesti proletaarien itseorganisoidusta tasosta. Enää ei järjestetä kollektiivista johtoa taistelujen sisälle vaan rakennetaan ulkopuolinen johto. Heinäkuussa 1971 Roomassa Potere Operaio virallisesti päättää lähteä rakentamaan kumouksen puoluetta ja järjestö varustetaan kyyvillä toimia sotilaallisesti.

Maaliskuussa 1973 Torinossa alkaa uudentyöppinen lakko: jokainen tekee mitä huvittaa. Tehtaan sisällä järjestetään juhlia ja tanssitaan. Tällä kertaa sitä ei kuitenkaan haluta ottaa haltuun, vaan siitä halutaan tehdä jotain muuta kuin tehdas. Samalla pääoman päätöksestä tulee lopullinen kaikkialla Euroopassa: ei enää ikinä uusia työläisiä tehtaiden sisälle: automatisointia ja robotteja tilalle. Potere Operaio tekee ainoan oikean ratkaisun: se lopettaa toimintansa.

Laajempi versio artikkelista:
<http://megafoni.kulma.net/index.php?art=311>